

akarja elhárítani Kiss Károly. Igazi pedagógus meglátással nyúl a kérdésekhez. Alkalmas példákat, szemléletes történeteket sző az előadások fonalán, s mesélni, elbeszélni látjuk, amikor tanít.

A talajról, a trágyázásról, a vetésforgóról, a különböző termelési ágakról, a növénynevelésről stb. olyan modorban és stílusban beszél, mintha valami kedélyes epizódot mondana el. Ez az előadási mód rendkívül alkalmas a hallgatóság figyelmének lekötésére, azonban nem gátolja meg az előadót abban, hogy értékes szakismereteket nyújtson.

A könyvben alkalmazott előadási módszert és a felhasznált példákat a népiskola felsőbb osztályaiban is igen jól értékesíthetjük.

A könyv értékét nagyban emeli az a körülmény, hogy az előadások szakanyagát kiváló szakemberek szolgáltatták.

Zentai Károly.

Kováts Károly: Három kívánság. Vidám mesejáték 3 felvonásban. (Magyar Ünnepek kiadása.)

A közismert és a népiskolai olvasókönyvekben is szereplő mesét dolgozza fel a tanító-szerző színdarab alakjában. A Magyar Ünnepek lapjairól jól ismert szerző ugyanis látta meg a mesében rejtőző alkalmas színdarab-témát. A nevelői gondolat természetesen kínálkozik már a mesében is; ezt a szerző a színdarabban még jobban és alkalmasabban domborítja ki. A szereplők beszéde keresetlen, azért közvetlen is. A tündérek szerepeltetése az egész darabnak emelkedettséget kölcsönöz, azonban a mesejátékban ez is nagyon természetes jelenet.

A téma közismert. A feldolgozás módja azonban oly eredeti és oly hangulatos, hogy azok számára is eredetinek tűnik fel és szórakozást nyújt, akik a mese témáját ismerik.

Z... y.

Kiskundorozsma története. *Irtá: Sztriha Kálmán esperes-plébános. (Kiskundorozsma, 1937. 358. l.)*

A terjedelmes monográfia a község újraterelítésének kétszáz éves fordulója alkalmából készült s jóllehet — mint ezt a felsorolt forrásmunkák alapján előre is sejtettük — nem üti meg minden tekintetben a tudományos és szintétikusan felépített modern mű mértékét, mégis több tekintetben igen nagy *érdeklődésre tarthat számot nemcsak a nagyközönség, hanem a magyar nevelői rend részéről is.*

Kiskundorozsma, ez a közel húszeszes lélekszámú magyar falu, több tekintetben típusául szolgálhat a paraszti életközösségek hanyt-vetett sorsának. Keletkezett az Árpádok korában, elpusztult előbb a tatárjárás, utóbb — teljesen — a török uralom alatt és aránylag korán újraterelült: 1719-ben, jászkún és palóc családok beköltöztetése révén. Az új telepésekre nem várt meleg fészek és gondtalan élet: harcolniok kellett az elemekkel — *homok, mocsár, Tisza* — és az emberrel egyaránt — *évtizedes véres birtokpercek a kún pusztákért Szeged városával* — azért a paraszti sorsért, amely tulajdonföldhöz is csak óriási anyagi megerőltetés árán juttatta tagjait 1745-ben a *redemptio* révén. Dorozsma pedig mindezt megtette és ennél sokkal többet is; seregeket állított a szabadságharc, világháború alatt, seregeket ragadt el a mult századi kolerajárvány belőle, időnként új községekre menő *rajokat bocsátott ki magából Halasra, Dunántúlra, Szegedre*, szántófölddé alakította a sívó homokot, lecsapolta a mocsarakat, erős hitélettről tett bizonyosságot, *kivette részét* — mégpedig

aránylag korán és nagy mértékben — a kulturális dílozatokból. És ma, mindezek megtétele után, fejlődése rendellenesen megállt, lélekszáma fogyatkozik, a születések száma évről-évre csökken és birtokviszonyait a szerző így jellemzi: „... Dorozsma lakosságának 90 százaléka törpebirtokos. Bár birtokmegosztás szempontjából ez szerencsésnek mondható, mégis az elszegényedést mutatja, mert rendes körülmények között 10 hold szükséges egy család eltartásához. A birtok megosztása és a vele járó elszegényedés évről-évre nagyobb lesz.”

Érdemes megfigyelni a község tanügyének alakulását. Az újratelepülés — 1719 — után pár évvel már külön iskolaépület volt, amelyhez körülbelül egy holdnyi területet a plébános adott; itt épült fel az első kántortanítói lakás is. Jellemző a kántortanító fizetésének csekély volta (minden házaspár után 16 liter gabona és évi 25 dénár) és az a visszatérő megjegyzés, mely szerint a tanítók egész sora magyarul és tótul beszél. 1761 óta két tanítója van a községnek és elkülönítve tanítják a fiúkat és leányokat. A canonica visitatio ismételtlen figyelmébe ajánlja az iskolának azt, hogy a leányokat — a szükséges tudományokon kívül — vallásos életre és a női jó erkölcsökre neveljék. A csekély fizetés krónikus nehézsége volt a dorozsmai tanügynek s e miatt részben állandó perpatvar dúlt az előljáróság és a tanítók között, részben pedig úgy segítettek magukon a tanítók, ahogyan tudtak: külföldre természetbeni szolgáltatásokat követeltek a gyermekektől, sőt, ha a szalonna, vaj, liszt, tojás, bor, pálinka elmaradt, a gyermekeket a tanító „nem magukhoz hasonló gyermekek által vereti, hanem maga vastagabb vesszővel üti-veri annyira, hogy minden gyermek ajándékot nem vihetvén, a gyermekek az iskolából nagyobb üdöre is kimaradtak és elszökdécseltek”. Végül is a tanítók engedélyt kaptak, hogy minden tanuló után két garast szedjenek „familiatio” címen, — de ebből az összegből az iskolát is fűteniük kellett! A szaporodó lakosság gyermekeit már a 18. század végén nem tudták befogadni a szűkre méretezett tantermek s egyre sürgetőbbé vált új iskola építése. Telt-múlt az idő — francia forradalom, napoleoni háborúk, devalváció — s végre 1827-ben felépült az új iskola, melynek neve „Nemzeti iskola” volt és becsülettel teljesítette hivatását egészen 1909-ig, a mai központi iskolaépület elkészültéig. Átment az iskola felekezeti, községi kategóriákon, míg 1899-ben államivá vált. Érdekesen írja le az iskolaépület hánytt-vetett sorsát a szerző a háborús és forradalmi idők alatt, majd elmondja az önálló gazdasági népiskola, iskolán kívüli népoktatás, az óvodaügy és végül a külterületi iskolaügy történetét. *Jelenleg a külterületen 24 elemi iskola van; az első tanyai iskola 1856-ban kezdte meg működését a Seregélyes-dűlőben egy csőszházban. Bár a szerző nem jelöli meg számszerűleg a Klebelsberg-féle iskolaépítési akció által létesítetteket, kitűnik a felsorolásból, hogy a 24 külterületi iskola legnagyobb része ezen alkalommal keletkezett, ami beszédes bizonyítéka a rendszer eredményeinek. Érdekes, hogy akkora község, mint Kiskundorozsma, nem volt képes mindmáig életképes polgári iskolát teremteni; voltak ugyan magánvállalkozások, de azok a szegedi iskolák közelsége folytán csakhamar beszüntették működésüket, pedig a bejárók száma (összes középiskolásokat együtt véve) 1935—36-ban 128 volt.*

Ajántjuk Kiskundorozsma történetének elolvasását mindazoknak, akik érdeklődnek a magyar falu iránt. Megismerhetik belőle a multat s főként ez az érdeme a műnek: szorgos kutatások alapján csaknem az összes fellelhető adatot egybegyűjtötte Dorozsmáról. Ha pedig valaki megismerte a magyar falu és magyar nép multját egy-egy község monográfiáján keresztül, bizonyára más szemmel nézi a jelent és nagyobb valószínűséggel következtethet a jövőre is!

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.